

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

FRAMMÅT

Pris
3.50
per år.

Tidskrift
Utgifven af Göteborgs Kvinnoförening.

N:o 23.

1886.

1:sta årg.

J. A. Wettergren & Co., GÖTEBORG,

rekommendera sitt stora, rikt sorterade lager af engelska, franska
och tyska Mode- och Manufakturvaror såsom

Klädningsstyger,

svarta och kulörta **Sidentyger, Möbel- och Gardintyger,**
Sorgtyger i alla moderna genres,

äfvén äkta fransk **Svart Merinos,**
af erkänt bästa fabrikat till dagens lägsta priser.

☞ Profver sändas på begäran till landsorten franko. ☞

Kappmagasinet

erbjuder under hela året det största och rikhaltigaste urval af det nyaste i
Jaquetter, Paletåer, Dolmaner och Regnkappor,
allt till de billigaste priser i förhållande till varornas godhet.

J. A. Wettergren & Co.

LAGER

af såväl de mest eleganta som billigaste
Manufaktur- Mode- och
Hvitvaror,
Sybehörs och Garnérar-
tiklar, Dame- och Barn-
hattar, Barnkläder,
Tricotvaror, Bijouterier
och Galanteri-varor

m. m. m. m. hos

L. Kaiser & Co.,

Kyrkogatan 36.   Korsgatan 12.

Filial:

43. Södra Hamngatan 43.

Fredrik Sköld & Co.,

57 Kungsgatan 57,

rekommendera ett ständigt välsor-
teradt lager af stilfulla och välgjorda
Damekappor till

billiga priser.

Sveriges fullständigaste
affär i

Ullgarn, Tricotage och Tappisseri

med tillhörande egen fabri-
kation, sysselsättande om-
kring 500 arbetare.

Schatteringsfärgeri för Ullgarn.

Årets produktion 600,000 q .
Smectfri och arsenikfri färgning garanteras.
Såsom innebörd häraf finnes ofvanstående
skyddstempel vidfäst hvarje härfva.

Strumpsticknings- Maskiner

af mest erkända fabrikat.

Vår omsättning under året circa 200
stycken. Ägandet af dylik maskin lemnar
ett säkert levnebröd och oberoende.

Aug. Johansson Mark & Co., Göteborg.

Göteborgs Enskilda Bank

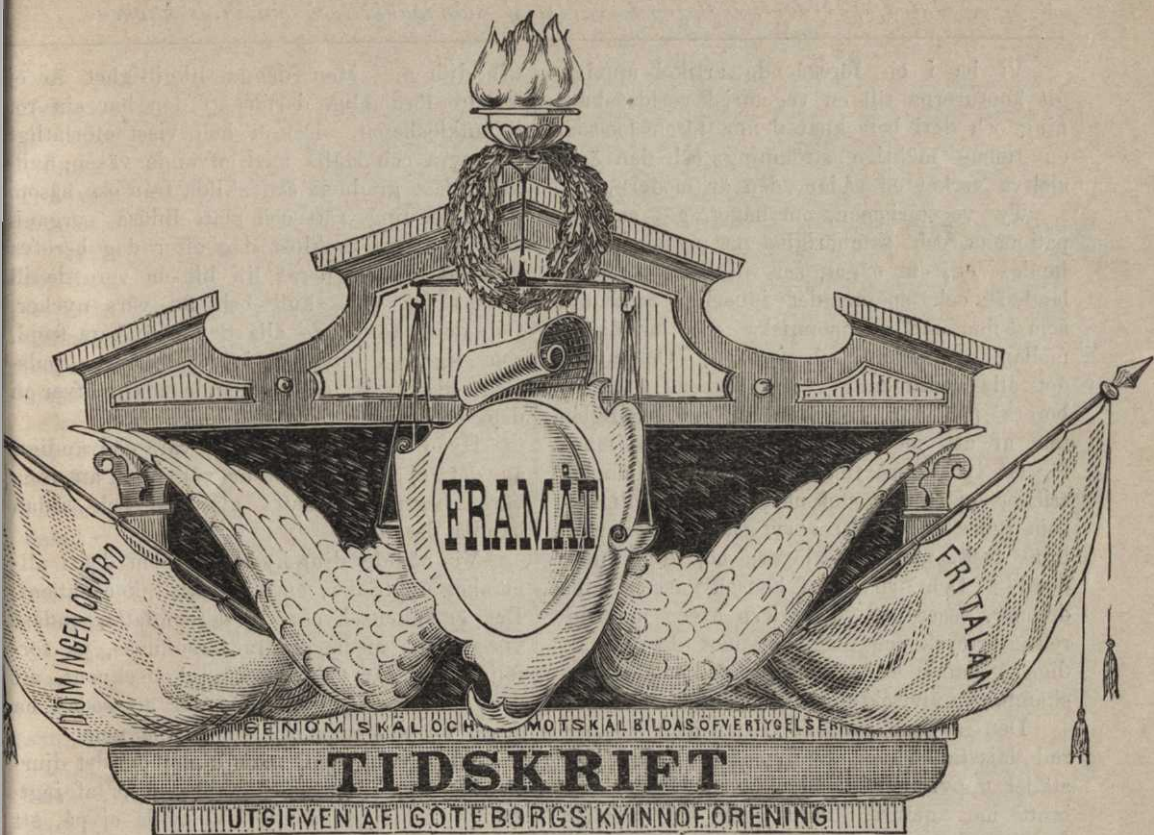
i Göteborg

Drottninggatan n:r 11,

diskonterar inländska vexlar,
köper och säljer utländska vexlar och
mynt,
utfärdar resekreditiv,
emottager medel till förräntning å Depo-
sitions- samt å Upp- och Afskrif-
nings-räkning,
beviljar Kassakreditiver och lån mot god-
känd säkerhet,
försäljer postremissvexlar,
åtager sig inkasseringar i in- och ut-
landet,
samt utför i öfrigt alla vanliga bank-
affärer.

Filialkontor i Venersborg, Bo-
rås, Strömstad, Kongsbacka och
Marstrand.

N:r 23.

1 December.

1886.

Första årgången.

Om djurskyddet, sedt från vegetarisk ståndpunkt, och om vivisektionen.

Det är vår tids stora insigt att åt omständigheterna, den yttre, omgivande världen, tilldela så stor betydelse, som den gör, för daningen af vår natur och hela vår utveckling. Reaktionär mot den princip, hvilken i individens vilja såg den faktor, som ensam med förbiseende af allt utom sig såsom något oväsentligt skulle mäka reformera lifvet och bringa ordning och harmoni i dess skorrande missljud, har den tänkande menskligheten öfvergifvit en metod, som allt för mycket erinrar om försöket att med en häfstång lyfta universum utan att ega den fasta punkten.

Individen dissekeras ej längre, stäld utom sin omgivning; fast mera, den familj han tillhör, den slägt, det samhälle, den nation, han lefver i, hans uppfostran, hans ärftliga anlag blifva de krafter, som skapa och förklara hans egendomliga typ.

Herskar samma metod på konsthistoriens och ästetikens område, har en Buckle gifvit sitt snillrika uppslag till en rationell historieforskning enligt samma grunder, har på sitt område Darwin genom sin lära om anpassningen skattat åt denna väldiga empiriska strömning, då tyckes väl och samhörighetens princip, allas beroende af alla, det helas af sin del och tvärtom, vara en af vår tids förnämsta. Och om så är, då kan första steget i seklets arbete ej gerna bli annat än att ge hvarje del dess frihet, att den må utveckla sin fulla kraft för att sedan inrangeras i det helas stora hjulverk — eller emansipera det individuella till gagn för organismen.

Vi ha i en föregående artikel uppdragit konturerna till en vegetarisk verldsåskådning och deri betecknat denna företeelse som en tidens mäktiga strömning; och den är i sjelfva verket en sådan, den är modern.

Ty vegetarismen, om något, gör emansipationens och samhörighetens principer gällande, den, om något, ser till botten i förhållandena och spårar det innerliga samband, som fins mellan människa och människa, mellan människan och naturen. Och under det alla andra enligt vegetarismens åsigt laborera på ytan, tror den sig ega hemligheten af att med ett slag kunna rödja mark för ett lyckligare tingens tillstånd. Och den sticker ej under stol med denna hemlighet, som lyder så enkelt: »bryt så litet som möjligt mot naturens lagar; böj dig under dem!» Och drifven af konsekvensen i sina dogmer, reser sig vegetariern äfven mot djurens förtryck och plågånde, mot deras ovärdiga gödande och nedslagtande, mot seklets skamfläck, vivisektionen.

Den afvisar genast i början hvarje borne-rad misstanke om »sentimentalt svärmeri,» i stället uppvisande de olyckliga följder, dessa brott mot naturen hafva med sig, menliga för hela vår utveckling, för vår kropp och och vår själ.

Djurskyddsfrågan är ett af samtidens märkligaste tecken, den må nu uppträda i yttersta konsekvenser, såsom endast möjligt är inom vegetarismens läger, eller embryotiskt, ofullgånget, inkonsekvent, såsom i allmänhet fallet är.

Den är märkelig, ty den går framåt med jättesteg; och den presenterar sig redan i alla möjliga skiftningar. Man märker, att den är ett tidens skötebarn. Och vegetariern anser dess mer eller mindre framskridna hållning vara det adekvata uttrycket för en nations större eller mindre humanitet och sanna bildning. I detta fall tillämpande på nationen, hvad Lessing en gång sade om individen: »den medlidsamma människan är den bästa människan, bäst fallen för dygd och ädelmod; den, som gör oss medlidsamme, gör oss bättre och dygdigare». Och Schoponhaner: »Medlidande med djuren hänger så nära tillsamman med karaktärens godhet, att man tryggt kan påstå, att den som är hård mot djuren, ej är en god människa».

Endast en sorglig tanklöshet, som tyvärr är allt för allmän, kan med likgiltighet förbigå den stora frågan om vårt förhållande

till djuren. Men denna likgiltighet är ej mindre fördömlig, därför att den har sin rot i tanklösheten. Det är helt visst oförlätligt att styra och ställa med lefvande väsen, hvilka endast graduelt äro skilda från oss, såsom vore de ting, rätt och slätt liflösa, organiska ting; att tanklöst dag efter dag beröfvat tusental af dem deras lif, liksom vore de till endast för vår skull och för våra nycker. Och dock känna de alla den onämbara fröjd, som ligger i tillvaron, i blodets friska pulsslag, liksom vi, och kväljande smärta öfver en dem beredd för tidig död, liksom vi.

Hvad som fordom sades vara nödvändigt, är det ej längre; det är vår pligt att rena våra begrepp i detta afseende och sedan handla derefter.

Vi nämde djurskyddet, såsom det i allmänhet uppträder, embryotiskt, inkonsekvent. Det är inkonsekvent, ty det omfattar endast vissa djur, medan andra försummas, ja, förföljas; det är t. o. m. så inkonsekvent, att det ömmar sig om djur, för att sedan ha dessa för sitt nöje och sin lystna gom.

Eller hvad skall man tänka om det djurskydd, som uppträder under form af jagstadsa och jagtförbud? Vi tvifla ej på, att en jagtens vän kan blossa upp öfver skytte i förbjuden tid; att denne Nimrod harmas öfver jagt på raphöns, innan ungarne äro färdiga etc.; men hur löjlig är ej hans vrede! Dessa djur, hvilka tyckas ligga honom så om hjertat, skall han sjelf, när tid är, förfölja, skadeskjuta eller döda. Är det logik deri!? Eller hvad logik finnes väl i det förhållande af ömhet, som den sportälskande lorden slösar på sitt ädla fullblod, och den raffinerade grymhet, som han utvecklar, då han, drifven af en låg passion, ryckes med i betsjagten simpla, förnedrande nöjen. Låt vara, att han ej reflekterar så mycket deröfver, vi vidhålla hvad vi sagt, tanklöshet är här oförlätlig.

Och det torde kanske vara lämpligt att här inlägga en gensaga mot all den sport, som lysar med blodiga troféer.

Betecknande är, att de fleste sportsmän tillhöra samhällets s. k. öfre lager med förderfvade seder, svag intelligens och stympade känslor.

Sporten är ofta det enda, som förmår rycka dessa människor ur deras slöa apati; och den blodiga sporten är särskildt egnad att irritera deras nerver och i deras förstörda magar väcka känslor, hvilka likna hun-

ger, och som göra det möjligt för dem att efteråt hängifva sig åt bordets utsväfningar.

Endast så är det möjligt att förklara företeelser sådana som hetsjagten, sportsjagter i allmänhet, sportsfiske, tupp- och tjurfäktingar och de beryktade dufskjutningarna.

Hvad logiskt sammanhang finnes väl mellan den ömhet och vård, svanorna vid Ekolsund rönte under många år, och det beryktade slagtdrama, som der en dag utspelades; eller mellan den skötsel, som egnas trädgårdsdammens glänsande karpar, och den grymhet, som lockar den hulliga kroken djupt i deras skälfvande kroppar?

Vi höra redan många utropa: »vi två våra händer, vi döda ej djuren, vi vårda oss om dem; vi äro sanna djurvänner!»

Vegetariern frågar, hafva desse rätt att kalla sig djurvänner, ha de rätt att inträda i deras leder, som strida för de misshandlade djuren, desse, som till sin dagliga spis njuta liken af plågade, grymt mördade djur? — Det tjenar till intet att söka undkomma sanningen.

Manu, den store brahminen, sade en gång: »den som samtycker till mord på djuret, den som dödar det, som säljer det till slagt, den som tillagar det, den som frambär maten, den som äter den, hvar och en af desse åtta personer är hufvudperson i mordet!»

Våra husmödrar se kallt på, hur den lefvande ålen flås, hur den sprittande rödspottan fjällas, hur de lefvande kräftorna kokas; de göra sina kök till tortyrkammare för tusentals djur och de tro sig dock ömma mot djuren.

Den ömklige, föraktlige gurmanden gör sig en läcker måltid och tänker ej på hemligheten af gäsleferpastejens tillredning eller på orsaken till kapunens läckra, fina kött; och de allra flesta människor gå tanklöst till bordet och nedkalla lika tanklöst Guds välsignelse öfver en måltid, som består af deras skapade medvarersers stympade och styckade lemmar, och alla äro dock oskyldiga och vänner af djuren!

Hvilken förvirring och inkonsekvens!

Men den är så lätt förklarlig, ty alla dessa människor hafva aldrig samvetsgrant öfvertänkt, hvilka fordringar naturen ställer på dem rörande deras förhållande till djuren; vegetariern, och han ensam, skall aldrig behöfva öfverraska sig sjelf i slik tvedrägt och slitning mellan åsigt och handlingssätt; ty han har en gång för alla ställt sig på radi-

kal botten i djurskyddsfrågan och har vågat draga ut konsekvenserna äfven med fara att af motståndare benämnas excentrisk, svärmare och öfveröfas med sämre vitsar och oförständig polemik. Han ensam är den sanne djurvännern och har full rätt att bryta en lans för djurverldens emansipation.

Och när den beryktade vivisektorn och Genfer-professorn Karl Vogt polemiserar mot vivisektionens köttätande vedersakare, talar han allra bäst i vegetarismens intresse. Ja, man skulle kunna tro somliga af hans yttranden vara skrifna af någon bland vegetarismens adepter, och dock afskyr han denna »sekt», desse »Dunkelmänner,» denna »missledda känslsamhet.» När slika okvädinsord bilda tyngdpunkten i en polemik, inses lätt, på hvems sida styrkan och rätten ligga. Vegetarismen är helt enkel oåtkomlig, därför att den är så ärligt konsekvent. Anorlunda falla hans ord, då han vänder sig mot köttätarne. »Hafva dessa människor rätt att draga i fält mot vivisektionens grymhet, som låta stubba öron och svans på hundar och katter; som dagligen fröjda sig åt njutningen af kött, tillredt af ett djur, som för att bättre kunna gödas, i sin ungdom under de rysligaste smärtor beröfvades litsglädjen genom ett gräsligt snitt. Det ges intet enda vildt folk, som systematiskt i den grad bedrifver djurstympning i och för köttproduktion, som den nuvarande kristna verden.» Och på ett annat ställe säger samme Vogt: »Boskapsskötseln stympar djuren i millioner, ofta både hanar och honor, för det mesta endast hanarnes öfverlägsna antal. Millioner gäss gödas genom en utsökt grym behandling till en dödlig lefversjukdom. Antalet af de offer, vetenskapen kräfvat är försvinnande litet mot det antal den s. k. boskapsskötseln bringar magens altare. Millioner människor måste, om eder teori är rätt, vara hemliga, känslolösa barbarer, då de dagligen låta så fruktansvärda operationer gå för sig; jag säger eder alltså: Bevisen mig framför allt, att I afskyn hvarje djurstympning, den må nu vara till hvad ändamål som helst; äten hvarken ox- får- eller svinkött, umbären gäsleferpastejen, kapunen, poularden; hycklen ej, utan umbären, och sörjen för, att äfven andra umbära; när detta skett, då vilja vi talas vid. — Menen I verkligen allvarligt, så dragen först försorg om de i millioner stympade husdjuren, innan I utgjuten tårar öfver de hundra stympade djuren på vivisektionsbordet».

Bättre kan väl ej inkonsekvensen i köttätarnes förhållande till djuren och djurskyddet framställas.

Och nu torde vara tid öfvergå till behandlingen af djurskyddet, sedt från vegetarisk ståndpunkt, såsom den enda riktiga.

Med fara att förefalla långtrådiga, måste vi dock ånyo framhålla vegetarismens första och stora princip: döda ej onödigtvis. Det är klart, att deri ligger sjelfva tyngdpunkten, att det just är det oöfverstigliga svalg, som skiljer vegetariern från köttätaren, och att derur resulterar allt, som bestämmer vegetariern i hans förhållande till djurverlden.

När han säger, döda ej onödigtvis, så har han dermed intagit en ståndpunkt i djurskyddsfrågan, som ej lemnar rum för tvivel och förvillelser. Han vill ej döda under jagtens eller fiskets nöjen, han föraktar den blodiga sporten, han fördömer vivisektionen och hvarje annat vetenskapens missbruk af djuren, han afsäger sig ändtligen bruket af kött, såsom förutsättande ett obehöfligt mord och därför orätt, ja, han går så långt, att när sjelfuppehållelsen kräfvat försvar mot skadedjuren, gör han allt för att åstadkomma en snabb, smärtefri död vid deras utrotande.

Eller kan väl räfsaxen utläggas af en djurvän; ett marterverktyg, som räfven, drifven till förtviflan, ofta undflyr genom att sjelf bita af sig tassan? Eller hvad skall man tänka om fallgropen, der den arme fången jagas omkring i ångest? Eller rättfällan; eller det i Tyskland brukliga sättet att låta ett på krok fäst bete sväfvat fritt i luften? Räfven, som hoppar derefter får kroken i halsen och, hängande mellan himmel och jord, måste han omkomma under de gräsligaste kval.

Men hvad äro de vilda djurens smärtor, som dock vara en kort tid, mot den systematiska, årslånga tortyr, som våra husdjur äro underkastade. Deras grymma behandlingssätt kan endast förklaras af en slö likgiltighet, uppkommen genom seklers vana. Vi tala ej om den råa anda som yttrar sig i att svälta djuren, öfveranstränga dem, piska dem etc., missförhållanden, mot hvilka våra djurskyddsföreningar kraftigt arbeta, och som de äfven delvis lyckats undanrödja. Men det ges helt andra sätt att plåga. Gödningen, af mången ansedd för kanske raka motsatsen, är ett sätt. Vi vilja erinra om den skamliga behandlingen af gåsen för

frambringandet af en stor lefver, om den afskyvärda kastreringen af unga husdjur; och till hvad ändamål?

För att sedan man innestängt dem i trånga, osunda kyffen, der de sakna både luft, ljus, och rörelse, och gödt dem med alla möjliga köks- och giftiga bränvinsaffall och dermed bibragt dem fettsjukan och andra krämpor, äntligen genom mordjernet befria dem från en tillvaro, som blifvit dem en börda, offerande deras kroppar åt ett förderfvadt, degenereradt slägte osmåttliga njutningslust.

Och i sjelfva slagtningen, hvilka kval gömma sig ej deri! De stora slagtarhusen veta att berätta härom det hardt när otroliga. Man måste gå der sjelf, se eländet, höra offrens ångestskrin och vredestjut — och äfven den mest förhärdade skall börja tvifla på rättmätigheten af sin gamla ställning gent emot djuren.

Den gamle Plutarch säger någonstädes:

»Hvad slags mod hade den, som först lät duka upp för sig ett lik och i sin mage begrof stycken af en kropp, som ögonblicket förut råmade, bråkade, gick och såg. Hur mäktade hans hand sänka stålet i ett kännande väsens hjerta. Hur förmådde hans blickar utbärda åsynen af ett mord! Äcklade honom ej köttlukten? Man måste förvånas öfver dem, som införde desse grymme måltider, och ej öfver dem, som uppge dem. Sen hvilket öfverflöd, som omger Eder! Hvilka rikedomar af frukt, jorden bär för Eder! Huru många djur bjuda ej Eder sin mjölk till näring, sin ull till beklädnad! Hvad fordren I mer af dem? Hvilket raseri drifver Eder att begå så många mord, då I ären snart sagdt begrafna under rikedomar af lifsmedel?»

Plutarch lefde långt tillbaka i tiden, och vårt slägte har visserligen ej ännu behjertat den gamle grekens visa ord.

Eller hvad skall man tro, när en svensk tidning betecknar följande notis såsom »lustig». Det är ett lösryckt stycke ur korfvens historia, der kejsar Lee i Byzantium uttalar sig mot njutande af blodkorfvan: »Det har kommit till min kunskap, att människoslägdet blifvit så vansinnigt till en del af vinningslystnad och till en del af lystnad efter läckerheter, att det gör blod till ett födoämne. — Vi kunna ej längre tillåta, att vårt kejsarrikes ära besudlas af denna usla uppfinnning, som endast gjorts för lystna läckergomar. Den som gör mat af blod, vare sig han säl-

jer eller köper det, skall straffas med spöslitning, och hans hår skall klippas bort till tecken på vanära etc.»

Det är betecknande, att ett lagbud, grundadt i en ädel lifsåskådning, gifvet åt ett stort rike af en upplyst regent, i en nutidsmänniskas ögon blir något »lustigt». Till den grad har människoslågtet kommit på afvägar!

Vi vilja ej här vidare diskutera grunderna för vegetarierns ståndpunkt i hans förhållande till djuren. Detta är delvis redan uttredt i en föregående artikel i denna tidskrift.

Han anser allt onödigt dödande osedligt, ett brott mot naturen, som hämnar sig i mensklighetens olyckor.

Hans ställning i djurskyddsfrågan blir alltså en helt annan än köttätarens. Det blir i själfva verket mindre fråga om skydd, än fastmer frigörelse, emansipation, och hans sats: döda ej onödigtvis, kan öfversättas med: ingrip aldrig onödigtvis i naturens stora hushållning. Och härmed går han seklets stora ärende att, så vidt han kan, gifva en hel del af universum dess frihet, att den må utveckla sig harmoniskt till gagn för det hela.

En fråga, som af motståndare ofta uppkastas är: fordrar ej konsekvensen, att ej heller växter dödas och förtäras; äfven de äro ju lefvande väsen, och mord begås alltså?!

Detta, som på vår nuvarande utvecklings ståndpunkt helt enkelt är en malplaserad sofism, vilja vi öfverlemna åt frågaren själf att afgöra, sedan han ärligt öfvertänkt skilnaden mellan att skala ett äpple och få en lefvande ål; mellan att afskära ett kålhufvud och vrida halsen af en höna; mellan att sänka knifven i en saftig melon och dolken i det bundna lammets hals.

Fräck och upprörande är en annan fråga. Hvadtill äro väl djuren skapade, om ej för vårt bord och till vår njutning? En slik förmåtenhet är ej värd att beaktas. Hvarje djur är väl först och främst sitt eget ändamål, och allra minst är något djur till för att, sedan det af människan plågats och dödats, i frosseri förtäras.

En invändning är, att djuren skulle föröka sig till den grad, att de skulle komma att hota vår existens, och att vi derfor måste döda dem.

Om »kampen för tillvaron» verkligen är en sanning, måste man väl antaga, att en af följderna skulle bli, att djuren ömsesidigt hölle hvarandra i schack och ej tillåte någon

särskild ras för stark utveckling. Hvarje djur har sin naturliga fiende. Det ser ut, som om människan lugnt skulle kunna öfverlemna sin själftagna polismyndighet i naturens hushållning åt djuren själfva; kanske skulle hon på det sättet säkrast kunna skydda sig för den förmenta faran att uppätas.

Ty det är just denna människans roll af polisrofdjur, som har bragt förvirring i hela mekanismen. Enär hon ensidigt utödt alla rofdjur, måste hon ock själf förfölja och döda harar, rofdjur och hjortar o. d., och enär krams fågeln, denne naturlige fiende till insekterna, i millioner nedlägges för att uppätas eller för att pryda våra modedockors hattar, blir människan själf skuld i, om hon tvingas föra ett evigt krig emot myggor, flugor, mott, larfver och skalbaggar; om människan ej bodde så trångt och osundt i hyreskaserner, om hon ej gjorde sin kropp till upplagsplats för ruttnande kött med dess sjukdomsfrön och tarmmaskar, kort sagdt, om människan ville lefva naturligt, skulle hon ej behöfva förföljas af dessa skaror af möss, vägglöss, huddjur, trikiner och benickemaskar, för att i sin tur förfölja dem.

Endast den, som afgjordt ställer sig emot hvarje onödigt dödande af djuren, är befogad att äfven i vivisektionsfrågan höja sin röst för de plågade djurens frigörelse från det rysliga offer, de tvingas göra vetenskagens moloch.

II.

Vi hafva härmed berört en af de frågor, som äro tidens brännande. Behöfva vi väl definiera vivisektionen!? Det är, ordagrant öfversatt, sönderskärande af det lefvande.

Upprepade gånger har man sökt jemföra kirurgien med vivisektionen, äfven den förra skär ju i lefvande kroppar! Skilnaden är klar. Det är oärligheten, hvilken här, såsom alltid är fallet, söker segra med falska vapen, dupera med en haltande analogi.

Eller kan man väl jemföra kirurgens enstaka, tvingande operationer med vivisektorns upprepade stymplingar af djurkroppen, experiment, som så träffande blifvit liknade vid en musikelevs gång på gång återtagna skalor och öfningar.

Eller kan man jemföra kirurgens snabba snitt, hvars hastighet just är hans stolthet, med vivisektorns sätt att gå till väga, då han följer en lag, som säger: skär långsamt, iakttag noga hvarje lifsyttning, hvarje smärta, som djuret röjer under knifven och sågen.

Vi vilja här afhandla frågan, om djuret lider under operationen, och om de olika slagen af bedöfningsmedel förmå hindra plågorna.

Dr Hoggan skriver: jag anser de s. k. »verkliga» bedöfningsmedeln (kloroform, eter etc.) vara en förbannelse för alla de djur, som äro underkastade vivisektion. Denna sats, som klingar lik en paradox, är dock ej en sådan. Ty helt visst har dr Hoggan rätt, då han till försvar för detta sitt påstående visar, hur vivisektion, som nästan aldrig vet att afpassa kvantiteten, ger djuret för liten dos, rädd att störa vissa lifsfunktioner; djuret vaknar då under operationen och får kanske timalts uthärda smärtans hela raseri; och vivisektion bryr sig visserligen ej om att förnya bedöfningen. Dessa medel äro snarare egnade att döfva vivisektionens samvete än djuret.

Om narkosmedeln (opium, morfiom etc.) skriver Claude Bernard, en beryktad vivisektor: »djuret faller i ett tillstånd af bedöfning; känseln fins dock kvar, ty kniper man djuret med en tång, skriker det.»

Återstår kurare. Vi låta den förste användaren af detta medel, Claude Bernard, tala: »Kurare verkar förlamande blott på rörelse- men ej på känselnerverna; det är intet bedöfningsmedel». Och på ett annat ställe säger han: detta skenbara inslumlrande, som följer njutandet af kurare, är i verkligheten åtföljdt af de gräsligaste smärtor, fantasien någonsin kan föreställa sig. I denna orörliga kropp, bakom dessa stela ögon, der allt tyckes erinra om döden, lefva dock känsel och medvetande. Detta lik framför oss hör och urskiljer allt, som sker rundt omkring, lider, om det knipes eller såras, med ett ord, medvetande och vilja finnas, men för mågan att visa detta felas.

Och detta medel rekommenderas såsom något högst förmånligt. Fräckare likgiltighet för djurens kval kan väl knappt tänkas!

Vi vilja ej uppehålla oss med beskrifningen på tortyrverktygen, som i djefvulskhet fullt torde kunna mäta sig med inkvisitionens raffinerade marterredskap. Men hur mycket lättare vore ej att försvara katolikens fanatism än mängden af desse kalle hvardagsmenniskor, som, drifna af låg egoism, lumpen äresjuka eller lika tarflig nyfikenhet (vetgirighet bör det ej kallas!), öfverbjuda hvarandra i känslolös grymhet.

Det skulle ej förvåna, om en senare tid i vivisektionen komme att se ett sjukligt fenomen, ett slags vansinne, analogt med

mördarens passion, som nu af alla upplyste betraktas som en sjukdom.

Ty hvad skall man tänka, när man läser beskrifningen på dessa gagnlösa, oerhörda experiment?

Eller är det ej vansinne, då prof. Ellenberger i Dresden rakar djuren och sedan lackerar dem till döds för att ådagalägga, att djur, så behandlade, blifva efter i utveckling, och att renlighet och hudskötsel äro nödvändiga för kroppens helse!?

Eller när prof. Leopold skär ut ungarne på en drägtig kaninhona för att söka inplantera dem i en annan?

Eller när Claude Bernard sätter in djur i en af honom konstruerad ugn för att notera vid hvilken värmegrad de gå under, alltså steker dem lefvande!

Eller när Magendi utskär en drägtig hyn-das valpar och lägger dem framför modern för att studera moderskärleken?

Böcker skulle kunna fyllas med slika gräsligheter, hvilka uppröra oss så mycket mer, som de äro planlösa och till ingen nytta.

Vi vilja endast till slut omnämna en italienare, som i sin person, så att säga, koncentrerar denna blodiga passion, en man, som ovilkorligen i hela sin sträfvan högt talar för vår sats, att vivisektion ofta är en sjukling med vansinnets symptom och att han borde behandlas som en sådan.

Det är den sorgligt ryktbare signor Paolo Montegazza, som gjort till sin lifsuppgift att studera smärtans fysiologi och filosofi och som utgifvit sina samlade rön i ett arbete med titel, La Fisiologia del Dolore.

För att grundligen kunna studera sitt ämne ansåg professorn det nödvändigt att kunna frambringa de allra svåraste kval, och han uttänkte i detta syfte flera olika metoder. En af dessa, som han fann särdeles förträfflig, bestod i att borra otaliga, skarpa spikar genom offrets fötter; för att öka smärtan ögagnade han sig sedermera af inflammation i såren. Slutligen uppfann han ett marterinstrument, som möjliggjorde att med tandade tänger bit för bit knipa djuret, krossa det, slita sönder det, rådbråka och sträcka det, så att hvarje tänkbart sätt att frambringa smärta här kom till användning. I experimenttabellerna skiljer professorn sorgfälligt mellan molto dolore (stark smärta) och crudeli dolore (gräslig smärta), och tyckes den senare benämningen vara för de fall, der djuren späckas med spikar. Montegazza

zans experiment gifva en ösökt anledning att öfvergå till framställningen af de skäl, vivisektorn uppger skola försvara och ursäktas hans blodiga konst.

Naturvetenskapen har, såsom bekant, först i detta århundrade lyckats bringa sig upp till en plats, värdig dess betydelse som kulturelement. Filosofien, förut ensam herskande, vindiserade för sig allena utslagsrösten i allt, som rörde lifvets djupare hemlighet; särskildt hade den lagt beslag på antropologien. Utgående från en hypotes, framkonstruerade hon människan såsom ett sinligt-förnuftigt väsen. Den unga naturvetenskapen, förkättrad och utskrattad af filosoferne, kände modet växa med eröfrad terräng, och full af hopp och förtröstan började den med att fördöma spekulationshypoteser. Den ville begynna mera anspråkslöst, ville på analytisk experimentel väg vinna en fast lag, hvarur allt sedan kunde förklaras, och med en nästan barnlig tro gick den, beväpnad med loupe och knif, att söka själens säte.

Den gjorda iakttagelsen af hjernan och dess funktioner till seklets fysiologers lidelse.

Och vivisektorernas tortyrkammare genljödo af skrien från de tusentals djur, i hvilkas fina ömtåliga hjernväfnader forskarnes instrument utan skonsamhet begrofvos.

Hvilka äro resultaterna?

Innan vi söka besvara detta, vilja vi jemte detta rent vetenskapliga, följaktigen mindre populära skäl för vivisektionens berättigande, äfven beakta det andra, som väl kan kallas hufvudskälet, och som är af vida större betydelse, då det är egnadt att mest förvilla det sunda omdömet och i de flestas ögon verkligen försvarar vivisektionen och dess öfvarer.

Och hur bedårande klingar det i sjelfva verket ej, när dessa fruktansvärda experiment föregifvas vara nödvändiga förstudier till förebyggande och botande af människans sjukdomar! Detta är den trollformel, som förstummar mängdens opposition, som kommer oss att egoistiskt fördraga upprörande grymheter, begångna midt i vår kulturs sköte.

Alltså för att lindra sina likars kval offra läkarne årligen tusentals lefvande varelser åt en smärtsam död.

Representanterna för tidens medicin med dess starka giftordinationer och dess eviga experimenterande tro alltjemt, att de skola finna ett medel för hvarje sjukdom; och de vilja ej inse, att sjukdomar äro en nödvändig

följd af ett naturvidrigt lefnadssätt och att de kunna botas endast genom naturen, genom aflägsnande af det naturvidriga och återställande af det naturenliga.

De slå omkring sig med en fras om sjukdomars lokalisering, och den alltjemt sig ökande mängden af specialister bevisar, hvilken kraft denna teori för tillfället har. Men läkarnes makt är i aftagande liksom tron på deras konst.

Ty hvad hafva de gjort för vår helse? Hur ser det nuvarande slägtet ut? Mödrar, som ej orka ge di, svaga, tynande barn, som dö en förtidig död, lungsiktiga ynglingar, bleksotstärda flickor, ett enerveradt, tidigt åldrande släkte med sjukdom hos rik och fattig.

Och hur välsignelserikt kunde ej läkaren verka genom att säga oss, att ett naturenligt lefnadssätt allena förmår hålla oss friska; genom att ej utsätta våra kroppar för giftexperiment, hvilka förut pröfvats på oskyldiga djur.

Hvad rätt ha vi väl för resten att låta djuren böta för följderna af vårt eget affall från naturen. Är det ej denna låga jesuitism, som här åter dyker upp i dess krassaste form? Ändamålet helgar medlen!

Denna gamla jesuitparagraf synes nu åter komma att usurpera moralens bud.

Men vi vilja höra vivisektorernas egna bekännelser, rörande resultaten af deras verksamhet så i hjernfysiologien som i experimentopatologien.

Professor Cyon i Giessen skrifver: »Från början af detta århundrade tills dato har hjernfysiologien, vivisektionens älsklingsobjekt, knappt märkbart gått framåt.» — »Vid utforskandet af hjernans funktioner är för det mesta den experimentella fysiologien helt maktlös och måste ofta gifva företrädet åt rent anatomiska undersökningar eller patologisk iakttagelse.» — »Derför besitta också de på experimentets väg vunna resultaten öfver hjernans verksamhet ingen tillförlitlighet.» — — — »Gjorda iakttagelser hafva endast värde för studiet af de djurklasser, som voro föremål för experimenten.» (Anmärkning: alltså bekänner här en vivisektor, att slika djurexperiment äro värdelösa för den menliga läkekonsten!)

Den engelske vivisektorn Brown-Sequard sade 1877 i ett tal: »Vivisektionens läror öfver hjernfunktionerna ha varit en enda väfnad af misstag och ha så småningom blifvit rättade genom iakttagelser på människor.»

Fransosen Bécлар säger: »experimenten på djur stå i värde under de patologiska iakttagelserna på människor, tillfölje af de rubbningar i blodsirkulationen och hela organismen, som stympningarne medfört.»

Den vida berömda prof. Ludwig i Leipzig säger: »djurexperimenten kunna först då motsvara sitt ändamål, när djuren befinna sig i högsta välmåga», och på ett annat ställe: »ju mer det djur, med hvilket experimenteras, närmar sig tullt normalt tillstånd, dess större värde vinner försöket.» Det måste anses som en utveckling i vår konst att förminska vidden af de plågor och sår, som tillfogas djuret.» —

Omvänt måste ur dessa yttranden följa, att alla vivisektionens experiment måste vara så mycket värdelösare för vetenskapen, ju mer offerdjuren genom vivisektorernas ingripande aflägsnas från sitt normala sundhetstillstånd. Nu föreställa man sig det tillstånd, hvori de djur försättas, som undergå hjernoperationer!

Hör friherre Ernst v. Webers ord i hans ryktbara bok, »Vetenskapens tortyrkammare:»

Är det öfverensstämmande med sund logik att göra iakttagelser på så gräsligt stymgade organismer?

Det är att glömma, hvad en organism är: ett högst konstrukt maskineri, ett enhetligt något, vars smådelar med största noggrannhet passa in i hvarandra. Och då är också klart, att genom skadandet och ännu mer genom borttagandet af någon del det hela skall råka i förvirring.

Med rätta har blifvit sagdt, att dessa försök äro lika så vansinniga, som det skulle vara att experimentera med en människa, vars mage och lever man förut utskurit och hvars hjerna man stympat.

Eller hur kan man tro, att efter slika ingrepp i en organism de öfriga delarne skola kunna fungera normalt?

I en vivisekerad kropp blifva de fysiska funktionerna alltså helt andra än i de sunda, normala, och dock dragas slutsatser, rörande behandlingen af sjuka människor, ur dessa otillförlitliga, hvarandra motsägande, bedrägliga experiment, gjorda på sjuka djur.

Är ej detta detsamma, som om man droge slutsatser, rörande behandling af hundsjukdomar, ur experiment på människor, hvilka man beröfvat njurarne eller vissa hjerndelar.

Vulpian säger också: »experimentalpatologien är absolut urständsat att hos djuren

frambringa äkta mänskliga sjukdomar; den kan sára och stympa men ej väcka sjukdom.»

Af en följd försök, företagna af prof. Couty i Rio Janeiro, framgår alldeles tydligt, att själsfunktionernas lokalisation, denna hjernfysiologernas älsklingsatts, helt enkelt är en illusion.

Denne har förstört hjernan på 36 apor och 40 hundar utan att finna Munks' och Goltz' uppgifter bekräftade. Genom att utsätta hjernans yta för elektriska strömmar fann han sentra än här än der, ja, hos samma djur vandrade de från ett ställe till ett annat, så att efter 15—30 minuter ett centrum hade ett helt annat läge än förut.

Alltså synas de otaliga stympningar, genom hvilka man sökt fastställa de olika platserna för olika själsfunktioner, ha varit till ingen nytta.

Så alldeles olämpliga tyckas därför ej dr Gryanowskys ord vara, då han säger, att till grund för den vivisektionela undersökningsmetoden ligger en rå, ovetenskaplig, ofilosofisk åskådning.

Och den engelske fysiologen dr Lawson Tait fördömer vivisektionen med följande ord: »vivisektionen är onyttig och leder vilse, och det är i den sanna vetenskapens intresse att sätta en dam mot hennes vidare utveckling, på det att derigenom vetenskapliga forskares energi och skicklighet må länkas in på bättre och säkrare banor.»

Vi vilja ej här fördjupa oss i skildringen af den ömkliga tvedrägt, afundsjuka och smutsiga täflan, som råder mellan vivisektionens koryféer.

Prof. Goltz' ord: »sällan äro två hjernfysiologer af samma åsigt i samma sak», äro tyvärr en sanning.

Den beryktade vivisektorn Flourens säger om en kollega Magendie: »Magendie har offerat 4000 hundar för att lära känna skilnaden mellan rörelse- och känselnerv, efter detta offrade han åter 4000 andra hundar för att bevisa, att han tagit miste vid sina första experiment. Jag har måst upptaga experimenten för att visa, att Magendie's första mening var den riktiga, och för detta ändamål har äfven jag måst offra ett stort antal hundar.»

Det synes, som om desse herrar borde vara mindre snara att lyckliggöra världen med sina hypoteser, hvilkas hållbarhet lärjungarne i världens alla vrår anse sig böra pröfva på tusentals olyckliga djur.

Och de genera sig ej heller för (naturligtvis i sanningens intresse) att offra hekatomber af fyrfotingar blott för beviset, att de hafva rätten på sin sida i en ömklig, oväsentlig tvist.

Men den nimbus, som omgifvit desse forskare i deras hemska tortyrkammare, håller nu på att skingras, och behjertade män hafva dragit in under offentlighetens domvärjo detta låga frimureri.

Den kränkta sedlighetens röst har redan upprepade gånger låtit förnimma sig i Europas parlament, men har hittills i allmänhet lemnats opåaktad. England gör dock härifrån ett lysande undantag.

Så kan det väl dock knappt längre fortgå.

Ty graden af vår sedliga utveckling kräver här i en genomgående reform, och staten såsom bärare och skyddare af hvarje humant intresse borde i denna sak göra sin makt gällande.

Må den tid ej vara långt aflägsen, då landets representanter taga upp denna fråga på sitt stående program; och må hvar och en i sin mån bidra att vända tänkesättet mot vivisektionen!

Ty det handlar i sjelfva verket ej endast om djurskydd, det onda ligger djupare; det är också fråga om att skydda sig sjelf; ja, det är fråga om att skydda sig sjelf för läkare, hvilka blifvit hårda och känslolösa genom sitt grymma handtverk; att värna sig på sjuklägret för ett obarmhertigt experimenterande och proberande, hvilket så ofta bedrifves å hospitalen, särskildt med fattige arbetare och andra obemedlade.

Dr Guardia säger: »blott allt för mycken experimental kirurgi bedrifves å hospitalen; man tror i allmänhet ej, i hvilken hög grad vanan vid vivisektion har inflytande på hela den nuvarande operationspraktiken.»

Prof. Falck i Marburg, en ifrig vivisektor, säger: »i många sjukhus råder missbruket att använda sjuka till vågade experiment.»

En annan vivisektor Cyon yttrar: »Läkaren, som med afsky vänder sig bort från djurplågeriet vid fysiologiska försök, borde erinra sig, hur han ofta åt den sjuke ordinerar vedervärdiga och ej alltid ofarliga medel för att draga slutsatser rörande deras verkningar. Mången kirurgisk operation företages mer för att gagna vetenskapen än den sjuke.

Detta yttrande innebär en sorglig sanning. Alltsom oftast faller helt plötsligt ljus öfver mörka brott, som bedrifvits systematiskt årtal igenom, utan att allmänheten haft en aning derom.

Så hafva t. ex. doktorerna Ringer och Murrel å hospital i London experimenterat med det farliga giftet Sodium-Nitrit. Båda två äro lisentierade vivisektorer.

Desse samvetslöse skurkar hade patienterna i sitt våld och gjorde försök på ej mindre än 47 stycken. Och det var endast de mest energiska protester och vecklagan från de stackars fattige sjukas sida, som kunde afskräcka desse herrar från att förnya experimentet.

Att det är hög tid att bjuda vivisektionen halt, framgår af en artikel »Wiener med. Zeitung», der universitetet i Buda-Pest uttalar en önskan att få en liten försöksklinik till stånd för experiment med människor!

Må vi ej förvånas öfver slik förmåtenhet; det är endast gamla goda traditioner, som uppehållas. Der finnas blad i vivisektionens bloddrypande häfder, som ryka af människoblod. Af hvilkas blod?

Stackars lifdömda uslingars, som på detta sätt måst undergå dödens kval mångdubblade. Det är knappt möjligt fatta vidden af en sådan människonaturens depravering.

Men derhän måste systemet leda.

Utilitetsprincipen, hvars fullständiga slafvar vi nutidsmänniskor äro, tyckes kunna förkväfvva hvarje ädel tanke, hvarje god gerning, kort sagdt, den sanna humanismen.

Men märken väl, det är endast den oinvigda allmänheten, som låter inbilla sig, att det är till dess egen nytta denna blodiga vetenskapskult bedrifves!

Inser hon då ej, att derigenom svalget vidgas mellan henne och läkaren; att experimentet usurperar läkekonsten, att försökskliniken flyttar in i sjukrummet; att läkekonsten, der den ej är ärlig, redan slagit öfver i karrikatyr?

Ty det förefaller, som om läkare tagit in i alkemisternes utrymda hexkök, de gamla medeltidsruinerna! Der rita de kabalistiska tecken och trollformler på de undergörande resepten; verktygen glänsa, djurblodet rinner; men — guldet, guldet?!

Heureka, det förlösande ordet, har ännu ej ljudit — — .

Det tyckes, som om läkekonsten hotade slukas af detta omätliga s. k. vetenskapsbe-

gär, detta snart sagdt fanatiska jagande efter »sanningen».

Träffande synes oss denna metod ha blifvit exemplifierad med Schillers berömda »das verschleierte Bild zu Sais»; och för samtiden torde slutorden innebära ett varnande memo: »Weh dem, der zu der Wahrheit geht durch Schuld».

De allra flesta människor skola egna helt ringa uppmärksamhet åt frågan om vårt förhållande till djuren, ty de tro alla, att hon är af mycket underordnad betydelse.

Och vi medge gerna, att djurskyddet, såsom det nu i allmänhet uppfattas och bedrifves, knappt är annat än en allmosa, som maktens innehafvare nådigt kasta åt sina mindre väl lottade medvarelser.

Men det är deri olyckan ligger. Ty saken är visserligen ej affärdad med en slik ytlig barmhertighetshandling, hvars görande eller låtande ej tyckes utöfva nämbart inflytande på vårt lif och vår lycksalighet.

För vegetariern-djurvänner gestaltat sig allt på annat sätt. Han har funnit, att denna fråga är en af de viktigaste, är en af dem, som med det snaraste kräfva sin lösning.

Ty med denna frågas rätta utredning frigöras och renas vi sjelfva.

Och sjelfreform vill vegetariern sätta i spetsen för all annan reform.

Vi veta, att högst få skola fatta detta; att de i vegetariern ännu länge skola se en sentimental svärmare; men de ha heller ej ögonen öppna för sjelfva tyngdpunkten i hela hans sträfvan, som helt visst är något annat än att skydda ömtåliga nerver genom ett »otidigt pjåsk och pjunk» med djuren.

Vegetariern ser i djurens sak människoslägtets sak, i djurens lycksalighet sin egen.

Hur olyckligt naivt kunna de ej skrifa, våra skalder, om kreaturens suckan, denna stumma förtviflan, som sänker den skuldlösa djurverlden i djup melankoli; hvad är då detta? Hur kommer det sig?

Våra tankar tröttna och glida slött öfver problemets kärna; vi orka ej gå till botten af detta spörsmål. Eller trukta vi dunkelt och obestämdt, att ur denna fråga, en gång löst, skall mot oss uppväxa en fruktansvärd anklagelse?!

J. W. Å.

Et stykke griseliv.

En Skitse af

E. L.

Langt, langt ude i havet lå der en liden, ensom ø, der som et nøddeskal raged op over det endeløse ocean. — En tør strandbred, nogle stene, endel buske — se, det var det hele! —

Før i tiden havde denne været en rigtig »guano-ø», og mangt et skib havde ligget her og lastet; — men nu var den udbruggt og forladt! — Der havde ikke været nogen der på aldrig så lang tid — ikke et skib — ikke et menneskeligt væsen . . . — Men ikke destodmindre var her dog liv og røre; thi her var fuglenes hjem, her havde de sit tilhold. — I en vrimmel — i en hærskares mangfoldighed kredsede de omkring øen . . . peb og skreg . . . — Der holdt en sig stille — svævende . . . der længer borte — skar en anden i rasende fart afsted . . . — Nede på stranden spankulerede nogle småsnadrende omkring, medens andre — formodentlig de ældre — sad ude på stenene, så til og kjedede sig. — Det var en sand vrimmel af dem: albatrosser og måger og stormfugle og alt, hvad de nu heder: stort og småt i en haug! — Længe havde de nu i skjøn enighed og samdrægtighed levet her på øen, aldrig havde nogen gjort dem fortræd: de anså sig som ubestridte herrer og herskere over øen.

* * *

Det var en vakker vårdag, at der kom en liden forandring i det gamle. I en storm, der nylig havde raset, var et skib forlist i nærheden af øen, — det hele var gået under med mand og mus — undtagen en deilig, velmasket — gris, der grymtende flød på flesket. Sådanne griser kan undertiden være utrolig seiglivede, og det var da denne også! Mere og mere nærmede den sig øen, og snart fik den haked sig fast i sanden. Så snart den nu havde fået fast jord under sig, satte den i fuldt løb opover mod buskene. Men da skulde man se fuglene! — Som lynslagne over denne frygtelige frækhed og uforskamthed bare gloede og glante de. — Dette kunde de ikke forstå! Og de stirrede og stirrede, og øinene blev store, klare og runde! —

Tænk sådan ohne weiteres at betræde *deres* enemarker, *deres* territorium! Og så gloede de igjen, medens de alt i et gløttede bort på hverandre for om muligt at få gåden løst . . . — Mangeslags dyr havde de seet: krokodiller, vandslanger, skildpadder og mange andre, men aldrig et sådant, og så kom *det* igjen, at et sådant nyt ubæst, — et sådant gaffeltryne havde dristet sig op på *deres* ö! — *De* skulde vise, hvem der havde magten på öen; *de* skulde garve den! — — —

Og som et lyn for de over den stakkels, intet anende gris og hakkede og mishandlede den på den mest barbariske måde. — Hvor dorsk og doven end grisen var — dette var dog formeget! — Og så satte den sig til modværge. Alle de fire korte benene sine brugte den, så godt det lod sig gjøre, spændte og sparked og slog og grymte, og bar sig værre end værst. — Mest effekt gjorde dog uomtvistelig trynet; med *det* i spidsen satte den ind på fienden og bed og hug . . . fjerene fög till alle kanter, og blodet randt snart af en fugel og snart af grisen. — — — Det var en kamp på liv og död. — Ophidsede var de på begge sider, og grisen stakkar, der ikke havde ventet sig en *sådan* modtagelse, var nu kommen ordentlig i harnisk, så börsterne reiste sig på ryggen. — Men den kjæmpede også med fortvilelsens mod, og efter stort blodtab og mangan afbidt fugleklo trak fuglene sig tilbage — og grisen stod som seirherre tilbage på valpladsen. — Det var svært til anstrængelse. — Men seiret havde den, indgydt respekt havde den — og det var hovedsagen. —

* * *

— Grisen var ikke dum; — for den sag skyld var den en rent ualmindelig en! Den havde således opdaget, at det var vand rundt öen, og at her og ikke andetsteds var dens blivende opholdsted. — Og nu gjaldt det da bare at indrette sig det bekvemt på öen. — Et deiligt sted — i ly af vinden — havde den fundet sig, og her havde den dannet sig et rigtig koseligt hjem; selve jorden bestod nemlig her af sådan deilig, fed, fugtig guano. Hvor deiligt var det således ikke at ligge og vælte sig her! — Ja — det var rigtig et ideal af et opholdsted, den her havde valgt sig. —

Dens yndlingsbeskjæftigelse var sedvanlig at vralte over på den anden side af öen; der var en sådan deilig sand! Og *her* lå den da et par timers tid og soled sig og

strakte sig; så tog den et bad og lod sig velbehagelig skylle op på stranden af bølgerne. — Endelig måtte den da tænke på at luske hjem igjen; dette var bestandig lidt ubehageligt. Fuglene holdt sig som oftest i ro og fred; thi respekt havde de dog. Men *det kunde* dog hænde, at en eller anden tølper af en albatros gav den et alvorligt hug — mærkelig nok — altid i de bagre regioner, der uheldigvis havde den sørgelige skjæbne at være placeret altfor langt fra — trynet. Og det var således halen, der altid måtte undgælde! Thi dag for dag svandt den mere og mere ind og stod kun tilsidst tilbage som et sørgeligt minde om fordums storhed og pragt! — Og når den så om aftenen havde lagt sig, overgav den sig altid til filosofiske betragtninger: Hvor elendig igrunden en sådan slagtegris hjemme har det! — tænkte den — Nei, da er dog jeg noget helt andet: fri og ubunden sidder jeg her i en uafhængig stilling, som *jeg selv* har tilkæmpet mig! — Det er andre sager! — Og så fandt den endelig ud: Jeg er vist *igrunden* en mærkelig gris — rent en vidundergris! . . . Og snart hördes kun grisens snorken, blandet med havets ensformige: skvulp, skvalp mod bredden . . .

* * *

— Således gik sommeren; — den ene dag som den anden; samme ö, samme fugle, samme tanker — kort — alt det samme! Og dagene gik, og hösten kom. Veiret blev mere ustadigt og ruskigt, surt og koldt, . . . sorte, regntunge skyer hang på himmelen . . . og om natten rugede mørket så tykt og uhyggeligt over alting! Fuglene drog over til fastlandet for vinteren; grisen blev alene tilbage: vinteren var kommen! — Regnen skyllede ned, og stormen kom . . . stivere og værre . . . voldsommere og voldsommere, . . . og snart stod havet i et skum — i en sprøit over den lille ö, og vinden tudede og peb fælt ude i natten! . . .

* * *

Men — da så våren atter kom, og solen opvarmede de gamle, kjendte steder, da så havet atter lå der solbeskinnet og vuggede sig skvulpende mod strandbredden, da så fuglene atter kom, kredsende og flygende, kvidrende og pibende, da så alt igjen var lyst og klart — var grisen forsvunden! — Enslig havde den gået der på öen i vintertiden og var af sjöen skyllet væk! — Stakkar grisen! —

Om "Framåt" och Göteborgs Kvinnoförening.

Till Göteborgs Handelstidning, Göteborgsposten, Dagny och allmänheten.

Den storm, hvilken senast väckts mot »Framåt,» har jag försport nu närmar sig kulminationspunkten, och det är detta jag afvaktat. Tills dato har det varit förnämsta och egentliga orsaken till min tystnad.

Ty att genast rusa åstad med svar, hade hvarken varit klokt eller riktigt. Jag var tvungen vänta så länge, att jag fick den öfverblick af motståndarnes läger, jag behöfde för att vara rättvis och för att icke skada det jag ville försvara.

Efter dessa anmärkningar ber jag — innan jag begränsar mig till det, hvilket skall afhandlas — att få säga, att jag icke betraktar mitt framträdande såsom endast ett personligt försvar för mig själf. Min önskan är, att man i främsta rummet måtte uppfatta det såsom ett inlägg i sak, såsom ett försvar af Göteborgs kvinnoförening och dess program samt af den idé, hvilken uppbäres af »Framåt.»

Att börja med vill jag hålla mig till Plan delstidningens ledare af den 6 d:s om Göteborgs kvinnoförening och »Framåt.»

Denna ledare är utan tvifvel skriven i allra bästa afsigt, och jag kan naturligtvis icke annat än vara redaktionen tacksam för den upprättelse, hon velat ge mig, som jag förmodar, af allmänhetens ganska illa tilltygade person, men måste derjemte protestera mot åtskilligt af hvad som sagts.

Som till exempel att skissen »Pyrrhussegrar» blifvit intagen af omedvetenhet. Ett fullständigt misstag! Jag var så medveten som någon om hvad jag gjorde, då jag lät den inflyta; förutsåg både att den skulle bli tagen under debatt och att den skulle väcka förargelse. Jag hade nämligen icke glömt, hvarken hur »Messling» eller »Et Ægteskab» förut blifvit mottagna, båda likasom »Pyrrhussegrar» bilder ur verkligheten, manande till allvarlig eftertanke och skrifna så allvarligt, man kunde önska.

»Pyrrhussegrar» tillhör dessutom en litteraturriktning, hvilken alltmer och mer vill göra sig gällande, och redan det hade för mig varit ett skäl för att ta in skissen. Vidare har jag i Framåt redan förklaradt, att det skulle skänka mig verklig tillfredsställelse, om »Pyrrhussegrar» hade, för framtiden, gifvit uppslag till sakrika diskussioner. Att detta uppslag gifvits i skissens form, tror jag en och annan vara benägen att stöta sig på, ja, att nästan betrakta som en förbrytelse.

Men enligt min mening kan skissen mången gång verka fullt ut så väckande som uppsatsen, predika lika bra som den, ehuru den sistnämnda alltid är i tillfälle att omständligare och mera detaljeradt utveckla sitt ämne.

Med erkänsla läste jag de ord Handelstidningen låtit falla om, att kvinnan själf är närmast till att göra sig reda för sin ståndpunkt till det erotiska och hvad dit hörer, och jag tillägger, att först då hon själf tar saken om hand, är det hoppas, att hon skall kunna aftvä det *skymfliga* och *tvetydiga*, hvilket i århundraden hvilat öfver de båda könnens förhållanden till hvarandra.

Ja, gå vi blott på allvar till botten af dessa, skola säkerligen tvetydiga ord och leenden, rörande dem, så småningom försvinna och följaktligen äfven *skandalhungern* sluta med en fullständig afmatning.

Af det anförda framgår, att jag icke med bästa vilja kan betrakta det som ett missgrepp af mig att låta »Pyrrhussegrar» tryckas i Framåt, i all synnerhet som det är min mening att just få fram sådant, som kan leda till diskussion och mana allmänheten till att bli en intresserad medarbetare.

Derföre var det också aldeles oriktigt af Handelstidningen att — såsom af ledaren kan förstås — förmoda, att jag skulle ändra tidsskriftens program.

Det kan möjligtvis, som hon säger, vara öfversigtigt att öppna Framåts spalter för olika meningar, men det är icke *min* tro, och planen att göra Framåt till ett diskussionsblad har — det försäkrar jag — varit noga öfvertänkt från min sida.

I viss mån kan detta också bevisas af den lilla artikel, jag skrifvit i tidsskriftens 1:sta nummer, hvilken jag tar mig friheten här delvis citera:

»Vi vilja framåt, men på hvad sätt? Inskriptionerna å titelvignetten säga det i korthet: *Fri talan. Döm ingen ohörd. Genom skäl och motskäl bildas öfvertygelse.*

Det är ju nämligen så vanligt, att man icke bryr sig om att höra mer än ena parten i en sak, och nästan lika vanligt är det, att man af bekvämlighetsskäl, eller hvad det nu annars kan vara, håller sig med auktoriteter, som styra ens åsigter och omdömen så radikalt, att man slutligen icke har några alls som äro ens egna. En framstående recensent t. ex. behöfver blott säga, att en bok är »smutsigt realistisk» eller »gam: maldags konservativ» för att genast få tusentals eftersägare, som kanske icke engång ha läst det arbete, han bedömt — för att nu icke tala om pressen, huru den efter sitt behag leder den stora allmänheten.

De, som hålla de liberala tidningarne, tro sig t. ex. genom dessa en gång för alla bevarade från ensidighetens och despotismens furor, medan de, som hålla sig med de konservativa, äro öfvertygade om det samma gentemot liberalismens.

Och dock har den s. k. liberalismen sin despotism likafullt som den s. k. konservatismens.

Må nu ingen säga, att vi mena: bort med alla liberala och konservativa tidningar! Till en så ologisk slutsats hafva väl icke våra ytt-randen kunnat leda, men väl till en sådan som denna: bort med dem alla såsom auktoriteter.

Att »Framåt», ginge den än aldrig så bra, icke någonsin kan blifva en auktoritet, det är det redligt sörjt för derigenom, att det lemnas

plats åt alla åsikter, vare sig nu, att de kallas liberala, konservativa, moderata eller radikala.

Det blir allmänhetens sak att jämföra och kontrollera. Och vi bedja äfven allmänheten att medels för tidskriftens olika afdelningar lämpliga bidrag uppmuntra och understödja vårt företag.»

Härtill vill jag bifoga, att jag anser »Framåt» idé vara fullkomligt tidsenlig. Litet hvar följer man med dagens frågor och önskar ofta att i skrift offentliggöra sin mening.

Härvid bortser jag dock icke från, att äfven ett diskussionsblad måste begränsa sig i fråga om innehållets beskaffenhet. Jag vet mycket väl, att det gifves en hel mängd oväsentligheter och absurditeter, hvilka böra falla utom all diskussion, äfvensom att bristande utrymme och dålig stilistisk förmåga måste bilda ett oöfverstigligt hinder vid införandet af en del opus: besvärigheter man får finna sig i.

Och så en annan sak! Är väl någon så utmärkt, så fullkomlig, att han icke mycket väl bör kunna tåla höra andra åsikter än sina egna?

Och om man verkligen tror, att ens egna åsikter äro goda, andras dåliga, kan man då önska sig något bättre än ett diskussionsblad, der man öppet och på sak kan bekrija hvarandra?

Att striden föres inom samma spalter, ja, det är, inte annat jag kan förstå, både det bekvämaste och fördelaktigaste.

Jag måste således alljemt framhärda i min idé med diskussionsblad, om det också afviker från Handelstidningens åsikter och det vanliga inom pressen, i förhoppning om att denna idé dock måtte ha framtiden för sig.

Härmed öfvergår jag till Göteborgsposten och Dagny.

Det vänskapsband, hvilket tyckes förefinnas mellan Göteborgsposten och Dagny, är icke så alldeles nytt, som man kanske skulle tro. Redan i våras upptog Dagny ett utfall af Göteborgsposten mot Framåt, och jag vill minnas, att det var kort innan nämnda tidning, som prof på sin ringa skarpsinnighet, utpekade skissen »Messling» såsom ett i hög grad olämpligt opus för en »kvinlig»* tidskrift.

Som gengäld har nu Göteborgsposten låtit i sina spalter inflyta en del af den artikel, redaktionen af »Dagny» haft inne i sitt oktoberhäfte, afhandlande Göteborgs Kvinnoförening och dess tidskrift Framåt.

Början af denna artikel, förvrängningarne af namnet »Framåt», förbigår jag med den anmärkningen, att jag utan svårighet skulle kunna låta »Dagny» (ny dag) undergå en liknande behandling.

Dagny anser, att »Pyrrhussegrar» skadat den svenska kvinnofrågan, något jag från min ståndpunkt på det kraftigaste bestrider.

* Jag finner det verkligen löjligt, att man så istadigt håller på det gamla begreppet »kvinlig» — och mer än löjligt, att det vändes som vapen mot Framåt, som just med lif och själ arbetar på att ta lifvet af det gamla tråkiga medeltida kvinnlighetsbegreppet.

Deremot finner jag, att Dagny med sitt uppträdande gjort ett attentat mot denna fråga, hvars följder vi åtminstone här i Göteborg redan fått känna.

Först framställer Dagny Stella Kleve såsom en osedlig person, hvilket skissen icke på något ställe talar om, och så säger hon, att Märtha Ulfklo är en »konstruerad vrångbild», hvilket icke är sant. En så lång erfarenhet af lifvet som redaktionen af Dagny, måste ha lärt henne motsatsen.

I samband med Stella Kleve stämplas äfven Framåt's kvinliga redaktion och återigen bakom denna Göteborgs Kvinnoförening såsom osedliga och förnedrade, den sist nämnda så länge hon ej skiljt sig från tidskriften. Och när Dagny expedierat denna sin mening, vill hon gråta — gråta mycket, bland annat öfver att Framåt's redaktion »icke förstår den hederliga pressens uppgift och ännu mindre den principfasthet och finkänslighet, som fordras för att föra en kvinnoförenings talan».

Vackra ord, Dagny! Men »man skall icke tala om rep i hängd mans mus».

Och så undrar hon, om vi möjligtvis skulle kunna vara »medvetna verktyg för en fiende till kvinnorörelsen, hvilken brukar Framåt till att störta hela saken».

På ett ställe säger hon med mycken pathos, att det är synd att »grumla flickans själ» med sådant som »Pyrrhussegrar».

Det låter också vackert. Men jag frågar blott, om det icke är ganska antagligt, att de ogrumiade flicksjalarna, efter att ha tillegnat sig Dagnys utgjutelser, få smak på den förbjudna frukten.

Jag antar nämligen, att Dagny både ligger på salongsbordet och läses af alla i hemmet — af både barn och minderåriga, — hvilket jag deremot förmodar, att Framåt icke gör, alldenstund den uteslutande är afsedd att läsas af vuxna människor, af sådana, hvilka redan tänka eller känna behof af att göra det.

För de allra första ungdomsåren, för barn och minderåriga, fins ju en hel mängd annan, lämplig lektyr.

Emellertid, när Dagny icke »vill gråta» längre, börjar hon att vilja glädjas öfver vår kvinnoförenings verksamhet — men vågar det naturligtvis icke, emedan hon fått veta, att samma unga kvinnor, som ha tidskriften omhand, äfven »med uppoffring af tid och möda samt på ett synnerligen klokt och framgångsrikt sätt» skött föreningens praktiska verksamhet.

En liknande sammanställning har också gjorts i Göteborgsposten under rubriken »Vaktare, hvad lider natten?», och det vore kanske icke ur vägen att ta tillfället i akt och fråga Göteborgs allmänhet, om denna verkligen kan anse sig ha begått något orätt, då hon understödt kvinnoföreningen i sådana företag, som hon sjelf gillat, och om det kan läggas kvinnoföreningen till last att jemte sin öfriga verksamhet, hvilken går ut på att framja sjelfständighet och sjelfverksamhet, äfven åtaga sig afhjelpandet af närvarande brist och nöd inom samhället.

Vidare talar Dagny om Framåt's afsigt att få arbetsklassens kvinnor till sina läsare och söker visa det skadliga häri i sammanhang med våra »läsesamkväm» för unga arbeterskor och middagspisningen för dessa å vår serveringslokal »Föreningen».

Hon säger: »Man kan således befara, att vid de läsesamkväm, som föreningen enligt en mycket god plan anordnat för helt unga arbeterskor, stycken sådana som »Pyrrhussegrar» kunna läsas högt för det lilla auditoriet, man kunde tänka sig, att de fattiga sömmerskor, som bespisas med billig middag, tillika få till lifs *Annie Skrams smutsiga fantasier eller de danska socialisternas skildring af den imponerande ställning kvinnor nu intaga i deras — processioner (!)*».

Dagny kan vara lugn. De kvinnor, som leda våra läsesamkväm sakna hvarken begäring eller urskilning, och om exempelvis »Pyrrhussegrar» skulle läsas högt i något af samkvämen, kan Dagny också vara öfvertygad om, att man efteråt talar om hvad man läst och derigenom är i tillfälle att verka mera godt, än hon kanske någonsin orkar drömma om.

Och om våra arbetande kvinnor följde sina danska systras exempel och bildade föreningar, inom hvilka de kunde diskutera sina intressen, hvad farligt låge deri? Eller är det kanske inte på sin plats att kvinnor bilda fackföreningar? Skola blott männen ha privilegium på att göra detta?

Hvilket som, lär — om jag icke missminner mig — redan två kvinnliga fackföreningar bildats i Stockholm, i trots af »Dagny», och jag tror inte det skall dröja länge, innan man äfven här följer exemplet.

Socialismen återigen, är en rörelse af så berättigad och genomgripande natur, att det minst sagdt vore en dumbet, om jag förhindrade den att afspegla sig i Framåt. Mina personliga sympatier för socialismens, broderskapets, idé har jag som *ensköld* person visat i Framåt medels den lilla artikeln »Om socialismens riksförderlighet», hvilket jag hoppas måtte ha varit min oförgripliga rättighet.

Hvart Göteborgs kvinnoförening vill hän? frågar Dagny med bäfvan.

Till samma mål som Dagny och Fredrika-Bremer-Förbundet förmodar jag, ehuru hon onekligen mycket går olika vägar med nämnda duo. Och målet, det är väl — eller hur — kvinnans frigörelse?

Men kanske Göteborgs Kvinnoförening ej har lof att välja det sätt, hvarpå hon vill arbeta för detta vårt gemensamma mål. Hon borde måhända stöpa om sitt program i mindre demokratisk riktning och t. ex. lemna sina sociala intressen åt Dagny och Fredrika Bremer-Förbundets synnerliga omvårdnad?

Meuar man det, vill jag nämna, att det får hvarken Dagny eller andra vänta sig.

* Utropstecknet tyckes antyda det okvinnliga af att gå i procession. Men tänk då på, hur kvinnorna i alla tider gått både i begrafnings- bröllops- och kröningsprocessioner!

Slutligen säger Dagny, sedan hon vädjat till »samvetsgranna föreningsmedlemmar» om att skilja tidskriften från föreningen: »*bäst vore dock, om den käcka redaktionen hade nog verkligt mod jente öfvermodet, nog storsinnad ödmjukhet att öppet erkänna sina missgrepp och frivilligt ställa sig under kontroll af en nämnd, bildad af personer med sundt omdöme och full känsla af det ansvar, som innebär i ledningen af en kvinnoförenings organ, en nämnd, som inser, att det gäller för föreningen icke att rusa »framåt», lika godt i hvilken riktning, utan att tåligt sträfva uppåt mot sitt mål.*»

I mitt bemötande af Handelstidningens ledare har jag visat, att jag icke anser mig ha begått något »missgrepp» med införandet af den mycket omtalade skissen, hvadan jag måste spara att visa »storsinnad ödmjukhet», till dess att det bättre behöfs.

Sin afsigt, att få »Framåt» skild från Göteborgs kvinnoförening, har Dagny uppnått — hon har betydligt medverkat till denna skilsmessa — men Framåt kommer fortfarande att utgifvas — med samma redaktion — af en ny förening, Göteborgs kvinnliga diskussionsförening, hvilken bildats dels af grundläggare till Göteborgs Kvinnoförening, dels af andra dess medlemmar, *alla fortfarande kvarstående inom Göteborgs Kvinnoförening.*

Anmärkas må — innan jag slutar — att jag, ehuru jag kunde haft skäl dertill, icke en enda gång angripit vare sig Fredrika Bremer-Förbundet eller Dagny, och jag önskar fortfarande att slippa göra det, men blir Göteborgs Kvinnoförening eller Framåt, på sätt som skett, någon mer gång angripna från det hållet, så tiger jag icke.

För min del ser jag helst, att de resp. föreningarne och tidskrifterna hvardera på sitt håll — sådana de äro — tala för sig sjelfva, och jag skall vara den första att medgifva, att de både kunna och böra samarbeta i de punkter de ha gemensamma.

Till sist: en tackägelse till alla de tidningar som understödja Göteborgs Kvinnoförening och Framåt!

Alma Åkermark.

Till Red. af »Framåt.»

Det har hvarken varit af feghet, eller därför att jag insett har haft i sak att säga, som jag icke förr svarat på Stella Kleves direkta och indirekta anfall i hennes uppsats: »Om efterklang och indignationslitteraturen i Sverige» (i Framåt's första septemberhäfte), utan har orsaken helt enkelt varit den, att det ifrågavarande häftet först nyligen fallit mig under ögonen. Men äfven sedan jag läst uppsatsen, känner jag mig mycket litet hägad att besvara det så föga genomtänkta angreppet och ämnar heller icke att börja någon slags diskussion i ämnet, hur mycket det än skulle glädja mig, om någon ville

sätta igång ett idéerikt, grundligt och rättvist meningsutbyte om »indignationslitteraturen», ett meningsutbyte, som således i allt skulle skilja sig från Stella Kleves artikel, hvilken i intet afseende kan anses som ett värdefullt inlägg i en så allvarlig frågas diskuterande.

Lika litet är det med anledning af Stella Kleves personliga angrepp på min författarverksamhet, som jag anhåller om plats för detta genmäle.

Endast anspelningarna på »anonymitet» och »nedfaldt visir» i Framåts novemberhäfte hafva kommit mig att framträda, för att sålunda följa den publisistiska moral, jag anser oss böra eftersträffa, att hvar och en i bokstafvig och andlig mening står för hvad han säger. —

Innan Stella Kleve åtagit sig den svenska vitterhetens uppfostran, borde hon åtminstone i fråga om den *publisistiska* ha fullbordat sin egen.

När hon i sin artikel säger, att jag släpat Otto Benzons »Karen» (i »En Skandale») genom »en-akts, två-akts och tre-akts pjäser,» till dess hon blifvit »färglös och afbleknad som en skugga,» och sedan af en anonym insändare får veta (hvad hon onekligen bort ha tagit reda på förut), att *alla* mina dramer utom »Ensam» äro skrifna före »En Skandale» — hvad svarar hon då? Icke med ett hederligt erkännande af sitt misstag, utan hon kommer med svepskålen, att af henne ordet (!) imitation »aldrig blifvit användt» och att hon aldrig sökt inbilla Framåts läsare något om tiden för framträdandet af »Dömd.»

Att kalla detta »rent språk» synes mig vara mer än djerft!

Ehuru beslagen med slarf eller osanning med afseende på Otto Benzons inflytande på min dramatiska diktning, utropar Stella Kleve det oaktadt sin replik till den anonyme insändaren, som anhållit om bevis: »Är icke det bevis nog, att hjeltinnan i fru Agrells sista drama »Ensam,» är af precis samma kvalitet som i hennes första, »Dömd?» Oafsedt den tydliga obekantskap med styckena i fråga, som dessa ord röja, eftersom Valborg Lindén och Thora Edlin äro två fullkomligt motsatta karaktärer, är beviset, såsom sådant, egendomligt nog. Om en författares senare arbeten påminna om hans tidigare, skulle detta bevisa, att de äro »efterklang» af en annan författares arbeten! Något som blir än mera barockt, när det gäller efterklang af ett arbete, som kommit ut *efter* de för härmning beskylda.

Ej heller visar det särdeles samvetsgrannhet att, sedan hon *en gång* blifvit upplust om ett »kronologiskt misstag,» genast helt fraknt komma fram med ett nytt och kalla Dömd mitt *första* drama!

Att ett ämne, som ligger i luften, samtidigt gripes af författare i olika land, är en så föga ovanlig företeelse inom litteraturen, att den ej borde gifva anledning till så härdragna slutledningar som Stella Kleves. En fullkomligt själfständig litteratur skulle förutsätta ett fullkomligt själfständigt folk, som icke löd under de allmänna kulturlagarna, men detta vore död, icke lif.

Att förneka svenska nutidslitteraturens skuld till såväl Norge som Danmark, Tyskland och Frankrike o. s. v. vore för öfrigt lika inbilskt, som det är ovist att, under en fattigdomens tid

i sitt eget land, häna ärligt sträfvande författare, utan att kunna erbjuda något bättre i stället.

Stella Kleve säger vidare, att det icke precis »är roligt» att i längden höra talas om de missförhållanden, under hvilka kvinnorna lefva, men Stella Kleve kan nog få sitt själsbehof af nöje tillfredsstäldt på annat håll, ty dragit någon vid håret för att se våra dramer, det ha vi ändå inte gjort. Dessutom lära vi ju riskera att »drunkna i böljor af skratt,» hvarför riktingen åtminstone i *det* fallet borde kunna tillfredsställa henne. Äfven låter hon oss förstå, att ämnet om verdens dålighet är så svarhandterligt, hon skulle vilja säga »personligt,» att det alltid får behandlas med varsamhet och framför allt med klokhet. Egendomliga ord i sanning af den, som ett par veckor senare publicerar» Pyrrhussegrar! Slutligen endast några ord om »indignationen.»

Det, som sagts i kvinnofrågan, har *mäst* sägas. Icke för att, som Stella Kleve, påstår »ställa männen i skamvrån,» icke för att anfalla mannen *som kön*, något som så ofta och så oriktigt upprepas, utan för att påpeka häfdivunna eller lagstadgade orättvisor, fördomar och maktmissbrukförhållanden, således tillkomna mer genom en historisk utvecklingsgång, än vare sig genom mannens eller kvinnans onda vilja, men icke mindre olyckliga och hämmande för det. Stella Kleve erkänner ju också dessa förhållanden genom sina ord: »Herre Gud, det *är* naturligtvis sant allt hvad de säga — samhällslagarne äro allt för milda mot mannen och allt för stränga mot kvinnan. — Man skall således bara icke *tala* om det längre! Ämnet är utslitet». Utslitet! Så smått ter det sig således för hennes blick! För henne är det utslitet, därför att ett par tre författare samtidigt råkat behandla *en sida* deraf. För henne är den ena delens af människoslägdet kamp att förskaffa sig likställighet och rättvisa redan afslutad, ja, till och med *så* afslutad, att den kan affärdas med ett — skratt.

Denna slags final står deremot i full öfverensstämmelse med arten af den debatt Stella Kleve sökt framkalla, och ämnar jag icke hädanefter åt denna motståndarinna egna något annat svar.

Och nu till sist några ord af tack till min anonyme försvarare eller försvararinna. Det hade varit önskligt, att han eller hon satt ut sitt namn, men denna uraktlåtenhet skall jag försöka försöna genom att sätta ut mitt.

Alfhild Agrell.

Stockholm den 10 nov. 1886.

Till alla dem, som i "Framåt" skrifvit om "Pyrrhussegrar"!

Enär jag i »Framåt» redan läst 3 à 4 särskilda artiklar för eller emot min lilla novell »Pyrrhussegrar», publicerad i denna tidskrift, finner jag mig befogad att gent emot alla dessa

mer och mindre välvilliga insinuationer, gissningar och förklaringar angående författarens »mening» engång för alla klargöra densamma.

Bl. a. är det en viss herr Jacob C—r, som med beundransvärd takt vänder sig direkt till författaren och med naiv öfverlägsenhet reut ut frågor: »Hvad är det ni klagat öfver, och hvad vill ni?» Denne herre, som tyckes ha så utilitiska literaturprinciper, skall helt säkert känna sig besviken, då jag svarar, att det ej varit författarens mening hvarken att klaga öfver eller ens att vilja någonting. Det har helt enkelt varit min afsigt, att så psyko- och fysiologiskt sanningenligt, så objektivt noga som möjligt skildra en ung kvinnas lifskamp. Inte heller har jag gjort mig till något språkrör för något visst damparti — *partier* intresserar mig bra mycket mindre än *personligheter*. Och det är som personlighet jag velat skildra Märta Ulfklo. Om hon dertill (som diskussionen nästan tycks ge vid handen) äfven kan stå som representant för en kvinnoklass, har intet med sjelfva novellen att göra, som blott handlar om *henne*. Hvad sålunda herr Jacob C—r's kvinliga väninnor angår, är det alldeles öfverflödigt att deras dygd här presenteras som något slags motbevis. Det är väl möjligt, att dessa hedervärda damer ej äro nog plastiskt ästetiskt anlagda för att kunna uppfatta skönheten af ett »trikåklädt ben» eller af en kraftig mansilhouett mot klar luft; —

Det är nu en sak, som i och för sig kan vara mycket trolig, men som hvarken angår »Pyrrhussegrar» eller dess författare. Emellertid tror jag, det vore klokast af herr Jacob C—r, om han låte vänninnorna svara för sig sjelfva i denna fråga.

Att »bleksot», denna ärftliga disposition till bröstsjukdom fins i somliga släkter (som ju i Märta Ulfklos) ock kan utvecklas till, eller åtminstone påskynda lungrot, trodde jag vara allmänt bekant. Hvad citatet af Molière angår, tror jag herr Jacob C—r gjorde bäst i att läsa »Tartuffe» omigen, då han antagligen skulle finna, att Darine utslungar dessa ord som en *speciell* förolämpning åt Tartuffe. För resten — då man framdrager Molières kvinnotyper, brukar man ju fästa sig vid *Célimène!*

Jag vet nog, att den första frågan här hemma, när det gäller ett literärt arbete, brukar vara: »Hvad tjenar det till?» Men herr Jakob C—r och konsorter böra förstå, att den, som förut: och då alldeles ensam, polemiskt uppträdde emot den tendenslösa indignationslitteraturen, inte har för afsigt att införa en ny slags *tendenslitteratur*. För att ännu engång och ända till trivialitet upprepa denna sak: Min mening är och har *alltid* varit blott och bart att skildra lifvet, som jag sett och känt det. Blir denna skildring sedan föremål för debatt — så mycket bättre! Men den blir blott *föremål* — sjelf ingår den ej som moment i diskussionen, den kan blott ge uppslag dertill. Alla ämnen äro för mig lika berättigade till skildring — såvida de blott kunna väcka intresse — och derfor ber jag dem, som vilja angripa »Pyrrhussegrar» — eller dess författare — vända sig inte mot *ämnet*, utan mot behandlingen och stilen. För resten öfverensstämmer jag med »Framåts» redaktion, att i fråga om sjelfva *saken* vore det nu tid för dem att

yttra sig, som *allvarligt* och *sakrikt* kunna göra det.

Till slut ber jag att, som svar till alla dem, hvilka utan något som helst *literärt* omdöme i anl. af denna sak skränat om »oanständig» och »tvetydig» diktning, blott få anföra ett par ord af det unga Frankrikes bästa kritiker Paul Bourget:

I hans »*Nouveaux Essais de la Psychologie Contemporaine*» pag. 45 står det:

»Osund literatur!» säga naivt folk, eller hycklare eller rätt och slätt de troende. Ack. det är inte denna *litteratur*, som är osund! Det är tyvärr hela vårt samhälle — *alla* samhällen kanske. Det är naturen sjelf, vid hvars hjerta döjer sig ett obotligt ondt af synd, af smärta och död».

Alltså: det är samtiden, som skall reformeras, innan man angriper *ämnena* för samtidens diktning.

Stella Kleve.

När och Fjärran.

Göteborgs Kvinnoförening har med 9 rösters öfvervigt beslutat, att tidskriften »*Framåt*» från och med detta års slut skall skiljas från föreningen.

* * *

Göteborgs Kvinliga Diskussionsförening är namnet på den nybildade förening, hvilken från och med nästa år kommer att utgifva tidskriften »*Framåt*», efter samma program och med samma redaktion, som förut.

Den nya föreningen är bildad af grundläggare till Göteborgs Kvinnoförening och af andra hennes medlemmar, *alla fortfarande kvarstående inom Göteborgs Kvinnoförening.*

INNEHÅLL: J. W. Å: Om djurskyddet, sedt från vegetarisk ståndpunkt, och om vivisektionen. — E. L.: Et stykke griseliv. — Alma Åkermark: Till Göteborgs Handelstidning, Göteborgsposten, Dagny och allmänheten — *Alfhild Agréll*: Till red. af »*Framåt*». — *Stella Kleve*: Till alla dem som i *Framåt* skrivit om »*Pyrrhussegrar*». — När och Fjärran.

»FRAMÅT» utkommer den 1 och 15 i hvarje månad. Prenumeration kan ske hos hrr. bokhandlare och genom postverket. Pris: Kr. 3: 50 för år, postarvode 35 öre. Lösnummer: 25 öre. Annonspris: Kr. 20 för hel sida. Del af sida betingar motsvarande del af pris. Annonsen mottagas å »*Framåts*» annonsbyrå, Kungsgatan 60, alla hvardagar kl. 5—6 e. m.

I redaktionsangelägenheter hänvände man sig till Frk. Alma Åkermark, 2:dra *Långgatan* 40, Göteborg (träffas tisdag och fredag 1—2 e. m.)

Prenumerationsanmälan:

Framåt

anmäler härmed till prenumeration sin andra årgång:

Tidskriften skall innehålla: sjelfständiga uppsatser, bref från in- och utlandet, poesi, skisser och noveller, literaturanmälan och notisafdelning; hvarjemte den fortfarande som hittills skall hålla sina spalter öppna för **fritt meningsutbyte**.

Medarbetare i tidskriften äro:

Victor Rydberg, Anne Ch. Edgren, Carl Snoilsky, Anton Nyström, Math. Roos, A. F. Åkerberg, Georg Nordensvan, Hellen Lindgren, Ola Hansson, Axel Lundegård, G. af Geijerstam, K. af Geijerstam, Ernst Ahlgren, Saxon (Johan Lindström), Skjalf, Stella Kleve, Eva Vigström (Ave), Amanda Kärfstedt, A. U. Bååth, Cecile Gohl, Ellen Fries, Ellen Key, Elin Améen, Eva Brag, Helen Nyblom, Cecilia Holmberg f. Bååth, Claes Lundin, Robinson, Tor Hedberg, Johan Nybom, Oskar Levertin, Anna A., Anna Wahlenberg (Rien), Elna, Björnstjerne Björnson, Jonas Lie, Kristoffer Janson, Kristian Gloersen, Irgens Hansen, U. E. Berner, Amalie Skram, Alvilde Prydz, Margarete Vullum, Clara Tschudi, Gina Krog, G. Brandes, S. Schandorph, Edv. Brandes, C. E. Jensen, Herman Bang, John Paulsen, N. J. Nørlund, Anna Brosbøll, Rafaël Hertzberg, Gerda von Mickwitz m. fl.

Tidskriften utkommer den 1 & 15 i hvarje månad i *16-sidigt kvartformat*, således tillsammans **384** sidor, till det billiga priset af kr. 3,50 för år, jemte 35 öre i postarvode. Halfår kronor 1,75.

Prenumerationsställen: alla postanstalter inom *Sverige, Norge, Finland och Danmark*; boklådorna samt å tidskriftens byrå, *Göteborg, Kungsgatan 60*.

Tidskriften, som åtföljes af **vidhäftadt annonsblad**, är särdeles lämplig för annonsering.

Passande **Julgåfva**.

Göteborg i oktober 1886.

Redaktionen.

Filipstads Stads och Bergslags Tidning

anmäles härmed till prenumeration för år 1887. Tidningen, som har sina fleste läsare bland Wermlands bergslag innevånare, lämpar sig synnerligen väl för annonsörer, som önska sina varor bekantgjorda på den platsen.

För öfrigt är tidningen moderat liberal, frihandelsvänlig, pigg och innehåller för öfrigt litet af hvarje, som passar för ett väl redigeradt lokalblad.

Annonser kunna insändas direkt, eller ock genom Gumælii Annonsbyrå, Stockholm.

Prenumerationspriset: 3 kr. för ett helt år.

Filipstad i Nov. 1886.

Redaktionen.

Helsovännen

utkommer nästa år efter samma plan som hittills med 1 häfte på minst ett tryckark den 1 och 16 i hvarje månad. För att bereda större utrymme komma trycksidorna att göras större, ehuru papperets format varder oförändradt. Texten kommer att, när så påfordras, belysas genom *teckningar*. *Bidrag* till tidskriften kan red. fortfarande motse af åtskilliga vårt lands läkare och andra vetenskapsmän.

Den uppmuntran, som kommit Helsovännen till del under hans första år från såväl allmänhetens som läkarnes sida, synes bevisa, att han fyllt en tom plats i vår annars rika tidskriftsliteratur. Vi hafva dock under detta första år kunnat beröra blott en del af det område, som föreligger. Särskildt hade vi önskat att mera än som skett få behandla våra vanligaste tärande (kroniska) sjukdomar med hänsyn till deras orsaker, uppträdande och förekommande. Bland sådana sjukdomar må nämnas: bleksot, magsyra, flygvärk (reumatism), lungdot, skrofler, underlivslidanden samt sinnessjukdomar. De vänta alltså på vår behandling. Äfven hade vi önskat mera afhandla verkan af de s. k. njutningsmedlen: kaffe, té, chokolad, alkoholdrycker. De äro dock icke glömda.

Prenumeration sker i Skandinavien på postkontor eller i bokhandel med kr. 2.50 för år, kr. 1.50 för halfår, postbefordringsafgiften inberäknad. *Prenumerantsamlare* antagas och erhålla hvar 6:te exemplar gratis. Prenumeration torde dock ske på närmaste postkontor, ifall requisition icke öfverstiger 6 ex. under samma adress; vid postqvittots insändande till red. erhålles provision genom postanvisning. — *Annonser* mottagas å 30 öre för finstilsrad (65 bokstäfver) eller 15 kr. för hel, 8 kr. för half sida

Red. af Helsovännen.

Adress: Göteborg.

Tönsbergs Blad,

konservativt Nyhedsblad samt udbredt annoncetidende for Jarlsberg & Laurvigs Amt og dets Byer, koster, forsendt med Posten, 6,60 pr Aar at abonnere paa. Annoncer betales med 10 Øre pr Petitlinie.

NB. Bladets Redaktion ønsker att udverke en kortere maanedlig Korrespondance med Red. for et svenskt Blad, der repræsenterer konstitutionelle Anskuelse, om Spørgsmaal og Tildragelser i vedkommendes eget Land, der maatte antages att have Interesse for det andet Blads Læsere.